

Dorazili ste do známeho pútnického miesta košickej diecézy Gaboltova. Bohatá história Gaboltova nesie v sebe tiež históriu Židov.

GABOLTOV

Presný vznik Gaboltova nie je historicky doložený. Dr. Janota vo svojej knihe "Bardyjóv , historiczno - topograficzny opis miasta a okolicy" na strane štyri píše , že osada Gaboltov je dávnejšia ako Bardejov a pravdepodobne bude najstaršia v okolí Bardejova (Krpelec, s. 349). Gaboltov patrí k najstarším dedinám na okolí Bardejova, existujúci už pred 11. storočím, kedy bol majetkom uhorských kráľov. Z ich iniciatívy sa na prelome 12.storočia a 13.storočia sa v Gaboltove usadil rytiersky rád križiakov zvaných „strážcovia Božieho hrobu v Jeruzaleme“ z Poľska, ktorí sa podpisovali ako „cruciferi de Gaboltho“. V prvej polovici 13.storočia vybudovali na úpäti Busova kláštor. Ich pôsobenie v Gaboltove však končí z neznámych dôvodov v druhej polovici 13. storočia. Najstaršia písomná zmienka o Gaboltove je z roku 1247 v súvislosti s vymedzením chotára Bardejova. - Kráľ Belo IV. listinou vymedzujúcou chotár bardejovských cisterciátov v mutácii uvádza, že západný okraj chotára susedí s majetkom križiakov v Gaboltove. Uhorský kráľ Štefan V. (1270 – 1272) daroval kráľovskému šľachticovi Ottovi z Biebersteinu viaceré dediny, medzi nimi aj Gaboltov. Ottovi, ktorý sa vlastníckych práv neujal potvrdil vlastníctvo aj kráľ Ladislav IV. v roku 1277. Od polovice 14.storočia bol Gaboltov majetkovou súčasťou rozsiahleho panstva Makovica. Existencia krajinskej cesty z údolia rieky Tople na sever do Poľska predurčila v Gaboltove zriadenie mýtnice , čo potvrdzuje správa z roku 1355. Na základe súpisu z roku 1427 patrilo Gaboltov medzi veľké dediny, mal povolené konať päť krajinských jarmokov za rok. Vpády poľských vojsk koncom 15. storočia spôsobili úbytok obyvateľstva. Vlastníci Gaboltova sa snažili zvýšiť počet sedliackych usadlostí a poskytli obyvateľom výhody zákupného práva, ktorí dostávajú pôdu do dedičného prenájmu, čím mali základný zdroj obživy. V roku 1600 bolo v obci 20 obývaných poddanských domov, majer, kostol, fara a škola. V 18.storočí patrila obec Aspremontovcom a v 19.storočí Erdödyovcom.

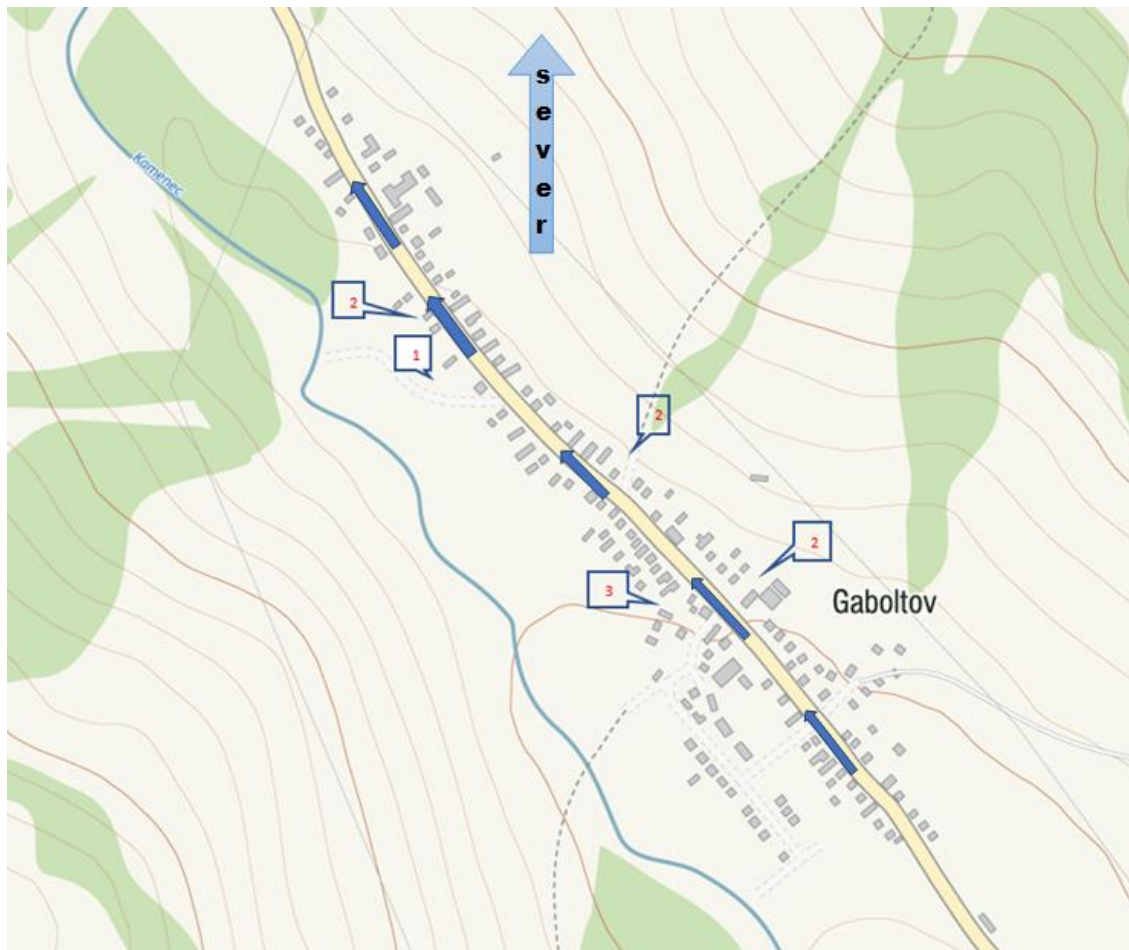
Tradícia hovorí, že sv. Vojtech na svojej misijnej ceste z Uhorska do Poľska prechádzal starodávnou tzv. soľnou cestou, ktorá viedla zo Šariša do Halíča cez Gaboltov a Kurovské sedlo. Svätý Vojtech si tu so svojim malým sprievodom odpočinul

a napil sa vody zo studničky. Dnes je studnička ukrytá v kaplnke zasvätej sv. Vojtechovi, v blízkosti kostola sv. Vojtecha. Kostol sv. Vojtecha bol postavený v I. polovici XIV. storočia. Chrám má gotickú hranolovú vežu pôvodne zaklenutú gotickými klenbami, ale v súčasnosti má drevený kazetový strop, polygonálne ukončenú svätyňu, pristavenú sakristiu a barokovú kaplnku. V roku 1715 bol upravený v barokovom slohu. Kazetový strop pochádza práve z tohto obdobia. Neskôr v tomto slohu upravili aj kostolnú vežu, ktorá dostala typicky barokovú cibulovitú strechu. Z pôvodne gotickej architektúry sa zachovali obvodové múry a klenba s charakteristickými gotickými rebrami s figurálnymi konzolami, okná s ostrým oblúkom, gotický portál medzi presbytériom a dnešnou sakristiou a gotický lomený víťazný oblúk. Na vonkajšej južnej strane sa navyše zachoval pôvodný gotický portál. I keď sa dá predpokladať, že Gaboltov jestvoval ako samostatná farnosť už v čase pôsobenia križiakov, prvá historicky doložená správa o zriadení farnosti je až z roku 1660. Zo správy gaboltovského farára Mateja Harucha (okolo roku 1750) sa dozvedáme o Bratstve Panny Márie Škapuliarskej. Hlavnú zásluhu na jeho založení však mali bosí karmelitáni. V podkladoch pre oficiálny dokument kanonickej vizitácie farnosti, ktorú vykonal jágerský biskup Karol Eszterházy v roku 1775, o Bratstve Panny Márie Škapuliarskej nachádzame poznámku, že bolo založené v roku 1706. Gaboltovskému kostolu boli udelené úplné odpustky, ktoré povolil pápež Klement XI., čím sa Gaboltov stal pútnickým miestom. Odpustky sa vzťahovali na členov a aj na nečlenov Bratstva Panny Márie Škapuliarskej, ktorí navštívili v deň Panny Márie Karmelskej - 16. júla (Sviatok Preblahoslavenej Panny Márie Karmelskej) alebo nasledujúcu nedeľu kostol v Gaboltove a vykonal pobožnosť pred oltárom Panny Márie Škapuliarskej. V júli 2011 bol kostol v Gaboltove vyhlásený za diecézne sanktuárium. V roku 1932 bola postavená veľká kaplnka nazvaná Capella Pacis zasvätená úcte Krista Kráľa. Kaplnka bola postavená na pamiatku padlých v I. svetovej vojne.

Históriu Gaboltova písala aj dnes už neexistujúca židovská komunita. V Pamätnej knihe obce Gaboltov na strane 14 nájdeme zápis: V roku 1848 mestečko Gaboltov malo 831 obyvateľov, z toho rímskokatolíkov bolo 758, gréckokatolíkov 23 a 50 židov. Židia sa živili ako obchodníci, remeselníci alebo krčmári. Z pamätnej knihe sa dozvedáme zo zápisu z roku 1933 že v obci sú tri obchody a trafika. Nájdeme v nej aj mená majiteľov obchodov. Predpokladom je že majiteľmi obchodov boli Židia. Pri likvidácii židovských podnikov v rokoch 1941-1942, v protokoloch sa uvádzajú mená majiteľov

likvidovaných podnikov. Jedno z priezvísk sa zhoduje so zápisom z roku 1933. V období príprav na deportáciu Židov zo Slovenska, ministerstvo vnútra nariadilo súpis Židov. Podľa vykonaného súpisu Gaboltov mal v roku 1942 474 obyvateľov z toho bolo 19 Židov. V pamätnej knihe obce nachádzame zápis z apríla 1942: " Podľa nariadenia ministerstva vnútra z tunajšej obce sa museli vyst'ahovať tri židovské rodiny. Obec je teraz bez Židov". Niektorí z nich zahynuli v Osvienčime. História židovstva v obci Gaboltov zanechala cintorín, ktorý sa nachádza pri štátnej ceste do obce Cigeľka. V roku 2018 bol čiastočne obnovený. V obci sú aj pozostatky rituálnych kúpeľov, ktoré nie sú verejne prístupné, pretože sa nachádzajú na súkromnom pozemku.

V samotnej obci už nenájde viditeľné stopy po židovskej komunite, sú tu len pozostatky očistného kúpeľa, ak budete pokračovať v smere na Cigeľku môžete si pozrieť obnovený židovský cintorín.

Legenda:

- 1 – pozostatky židovského očistného kúpeľa
- 2 – miesta v obci, kde stáli židovské domy, pred ich deportáciou
- 3 – miesto, kde stál mlyn, ktorý vlastnil Žid Walter Izák

Páčilo sa Vám? Veríme, že sme pre Vás pripravili zaujímavú cyklotrasu. Prajeme Vám šťastný návrat domov.

